

AZ
EGYHÁZI HÍVATAL'
TERHEI ÉS KELLEMEI,
RÖVID HALOTTI BESZÉDBEN ELŐADVA,
MÉLLYET
NÉHAI
FŐTISZTELETŰ,
ÉS
NAGY TUDOMÁNYÚ
BUDAY É'SAIÁS ÚR'
A' HELV. VALLÁSTÉTELT KÖVETŐ TI-
SZÁNTULI EGYHÁZKERÜLET'
NAGY ÉRDEMŰ SUPERINTENDENSE',
A' KERESZTYÉN HITTUDOMÁNY' ÉS ÉSZTAN' TA-
NÁRJA, 'S A' DEBRECZENI REF. EKKLÉZSIA' EL-
SŐ PREDIKÁTORA'
UTÓLSÓ TISZTELETE' MEGADÁSAKOR TARTOTT
Debreczenben Julius' 16-n 1841. a' kistemplomban,
ARANYI ISTVÁN,
A' DEBRECZENI REF. COLLEGIUMBAN KERESZTYÉN HIT'S ERHÖLCS-
TUDOMÁNY, ÉS EGYHÁZI TÖRTÉNETEK' KÖZÖNSÉGES REN-
DES PROFESSORA.

DEBRECZENBEN,
NYOMATOTT TÓTH LAJOS ÁLTAL.

1 8 4 1.

GYULA M. VÁROS nyilvános könyvtára.	
Vite	A 201

Ki lehet nyomtatni

Debreczen Octóber 18-dikán 1841.

Márton Jó'sef. mk.
mint Könyv-visgáló.

22731/2009

Gyászos Halotti Gyülekezet!

*Minden Rendű, Rangú 's állapotú szomorú hal-
gatóim!*

Ütött tehát végre csakugyan a' gyászóra, mel-
lyen anyaszentegyházunk', 's Szent vallásunk
méltó dicsekedése, fájdalom! a' már csak néhai
Főtisztelétű Superintendész Buday Ézsaiás Úr,
az örök létre ált szenderült, 's nekem jutott a-
zon szomorú kötelesség, hogy ezen valóban rit-
ka nagy ember' érdemeit illő fényben kimutas-
sam, 's azoknak, kiket az ő elköltözése fájdal-
masan érdekel, vigasztalására szavamat emel-
jem. De valyon tehetem-é én ezt, kire a' közös
csapásból származott veszteség, szinte mélyen
hat, ezen fényes gyülekezet' kívánatához, 's a'
megszomorodott szívűek' várához csak né-
mi tekintetben is méltólag? Engedjete meg
őszinte nyilatkozatomnak, hogy jelen helyze-
temben hajlandóbb vagyok siratni azt, kit ve-
lem, 's veletek együtt sirat a' haza, sirat a' val-

lás, siratnak a' tudományok. Igen: mert ki előtt esmeretlen elhunyt halottunk' nagy neve? Ki nem tudja az ő sokszoros érdemeit a' vallás, és tudományok körül? Ha azért gondolatim' szabad folymatja ottan ottan korlátozva lessz, ha nyelvem néha töredékeny hangon ejti szavaimat: mentsen ki engem a' közös bánat' fájdalmas érzése, és a' midőn e' jelen szomorú alkalommal dicsőült halottunk' számos érdemeinek méltánylása előtt, elrejtve mintegy őt kevés ideig szemitek elől, a' közös fájdalom enyhítése végett; a' legfőbb vonásokban előadom minémű terhei és kellemei vagynak az egyházi hivatalnak: kísérjétek beszédemet becses figyelmetökkel 's legyetek annak engedékeny bírálói.

Ha betekintünk a' Keresztyén vallás 's Egyház történeteibe, lehetetlen át nem látnunk, hogy a' vallástudomány egyéb tudományokkal mindenkor szoros kapcsolatban állott. Mert ámbár lelkére, vagy lényegére nézve egy és változhatatlan, mint mennyei igazság maga a' Keresztyén vallás: mindazáltal annak az emberi véges értelem általi felfogása, 's azon külső forma vagy boríték, melly alatt időről időre nyilvánkozott, tagadhatatlanul a' tudományos műveltség' ábrázatát hordozta magán mindenkor. — Már az Apostolok', Idvezitők' közvetlen tanítványi' előadásán, mint ezt a' dologhoz értő

szent könyveinkből átláthatja, szembetűnő részint a' zsidó, részint a' görög miveltség' külszíne, 's ez okozza a' szent írók írása módjábani különbözőést, vagy sajátságot. Azonban alig szenderülnek át e' földi mulandó létről egy boldogabb jövendő létre Jézus' tanítványi, midőn a' keleti, és görög bölcseséghez szerfelett ragaszkodó első Keresztyének, 's Keresztyén Egyházi szolgák, ismét újabb ábrázatban tüntetik elő a' Keresztyén vallást. Így jönnek be már a' II-ik Századtól fogva számtalan tévelygések, 's így alkalmaztatnak a' magát különben igaz hitűnek vallott Keresztyén Egyházban is, a' kor tudományos miveltségéhez, nem egy két hitágazatok, mellyek közül némelylek ma is ezen szinthordozzák magukon. Majd később az üldöztetések' megszűntével, a' népek' költözködése által okozott háboruk' következtében, a' polgári társaságban származott, 's egymást gyakran felváltó zivatarok miatt, eloltatván nyugoton a' tudományok' fáklyája, 's keleten is a' nevedő babona, Egyházi szolgák hivatalukbani restelkedése, polgári belső visszavonások, 's több egyéb okok miatt csak csilámló 's halovány fényvel mutatkozhatván az, ismét setétebb ábrázatba öltözik a' Keresztyén vallás. Bekövetkezvén pedig a' közép korról született setétség századai csak nem egészen

levetkezi az eredeti formáját, míg nem ismét újabb fényre derül a' XV-ik Században felébredt, 's az óta mindinkább nevedő fényvel tündöklő tudományok világánál. Igen is, örömmel valhatjuk meg, hogy miveltebb korunk, szebb idő kora a' Keresztyén vallásnak, mélyebben behatott annak sok éveken sőt Századokon át setét fátyol lepte titkaiba, 's kezdi kivivni ama csalhatatlan igazságot, hogy Idvezitőnk' szent vallása rendithetlen alapokon nyugszik, nem rettegye a' legmélyebben járó emberi bölcseségtől; egyszersmind visszautasítva minden álbölcsesség szülte rémalakokhoz hasonló vallási rendszereket a' setétség és feledékenység országába, megmutatja azt, hogy a' Keresztyén valláson a' pokolnak kapui nem diadalmoskodnak. — De épen az eddig mondottakból következik az Egyházi hivatal terhes volta. Ugyan is fő hivatása lévén az Egyházi szolgának, hogy Jézus szent vallása' mennyei igazságait tiszta fényben ragyogtassa, valyon könnyű dolog é letépni azokról a' Századok' szülte setét fátyolt? valyon könnyű dolog é a' vallás külszínét annak eredeti valójától megkülömböztetni, 's át-törve mintegy a' boritékon, annak örökkévalóságot termő magvait felfedezni? valóban hív szolgatársaim, ha bé nem járjátok a' tudományok' tágas mezejét, 's nem szedegettek azon

ifjúságtokban virágokat, 's érett korotokban hoz-
zátok illő megért gyümölcsöket, még éltetők'
alkonyán sem mehettek be csak egyszer is a'
szentek' szentébe. Tudomány, bölcsesség, szé-
les esméret kell tehát az Egyházi szolgának, ha
hívatasának meg akar felelni, 's tisztán akarja
hirdetni a' vallás' mennyei igazságait 's a' mint
kell, szent hívatasánál fogva, azoknak hív
örállója akar lenni. Azomban ha csak egy köny-
nyebbszerű kézi mesterség' tökéletes kitanulása
is, huzamos időt, fáradhatlan szorgalmat, buz-
gó igyekezetet kíván: mennyivel inkább meg-
feszített erő kívántatik az elvont igazságok kö-
rül forgolódo tudományok megszerzésire, 's a'
tudományos pályánni sikeres előhaladásra? Igen
is! le kell mondani az Egyházi szolgának szám-
talanszor az élet' kényelmeiről, le kell mondani
a' mások által ártatlanul édelhető életbeli gyö-
nyörökről, 's midőn mások a' osendes álom' ölé-
ben nyugodva pihennek, meg kell tagadni sze-
meitől a' frissítő álmod, ha azt akarja, hogy meg
örizze mint Malakiás Proféta által intetik aja-
kaival a' tudományt. *) És épen ezen tudomá-
nyok körüli fáradhatlan szorgalommal együtt-
járó teher, oka annak, hogy sok elhivatásokat
lelkesen érző Egyházi szolgák, leroskadva a'
megfeszített lelkiező súlya alatt, az ifjuság' de-

*) *Mal. 2 : 7.*

rülő korszakában, kivágnak az élők közül, mások pedig elgyengült testel 's erejük fogyatkozásával jutnak el a' férfui korra, 's ritkábban az öregségre.

De ha szinte tudományos miveltségre tévén szert az Egyházi szolga, eljuthatott is a' vallás' tiszta igazságainak esméretére, midőn ezeket lelkiesméretes meggyőződése szerént bátor lélekkel hirdeti, nem esik é sokszor az általa elhintetett mag terméketlen kősziklára,? 's meg van é beszédének mindenkor kívánt sikere? Ti magatok szóljatok helyettem hív szolgatársaim, hogy a' könnyelműség, álfelvilágosodás, világbamerültség, hányszor változtatták, Istent, halhatatlanságot, mennyei bődög örök életet hirdető szavaitokat, pusztá, üres hangokká? Hányszor nevette ki azokat a' kételkedő, hányszor üzött azokból csúfot a' hitetlen és valláscsufoló? És ime az Egyházi hivatalnak egy új terhe. Mert a' midőn egyéb hivatalokban, állapotban, 's kézi mesterségekben, illendő hazzonnal lehet forgolódni, az Egyházi szolga' fáradsága marad sokszor sikertelen. És vallyon nem fájdalmasan hat é ez a' hivatalos kötelességében hiven eljáró Egyházi szolgára? Bizony ha az emberi nemzet' megváltója, a' szelid Jézus, könyeket hullatott, mint az Irás mőndja, tekintvén a' bűnökben fetregő Jeruzsálem váro-

sára, valyon a' testi gyarlóság alá vettetett Egyházi szolga, megtartóztathatja é magát a' bánattól, elfojthatja é szívében a' fájdalmat, midőn látja hogy lelkes tanításai nem hatottak a' szívekre, 's nem világosíthatták fel az elfogult emberi értelmet? valóban épen ez esetben illenék az Egyházi szolgákra, Idvezítőnknek ama szavai, miket az Evangyeliom hirdetésének többszöri sikeretlen vóltát, előre megjövendőelő Jézus, tanítványinak mondott: Bizony bizony mondom néktek, sírtok ti és jajgattok, a' világ pedig örül. *) —

De ha úgy tekintjük is az Egyházi szolgát, mint erkölcs' tanítót, nem lehet el nem esmerni az ő hivatala terhes vóltát. Ugyan is ő, elhívásáhozképest, mikép tisztogatja a' gondos kertész minden gyomtól 's haszontalan növénytől virágait tartozik tisztán tartani az Urnak szöllejét. — Köteles ő nem tekintve rangra, állapot 's hivatalbeli külömbségre, a' fejedelemnek szintűgy mint az alattvalóknak, nagyoknak szintűgy mint kicsinyeknek, gazdagoknak szintűgy mint szegényeknek, törvénytevőknek bírának szintűgy mint törvényalattaknak, hatalmas szavakkal hirdetni, hogy az Isten mint erkölcsi törvényadó, 's szoros igazságu bíró, megkívánja az erkölcsi törvények-

*) Ján. 16: 20.

iránti változhatatlan engedelmességet, 's számot vesz a' szíveknek legtitkosbb szándékairól 's indulatairól. Köteles ő, az önszeretet' palástjába burkolt, 's a' szív belső rejtekébe magokat befészkelő tisztátalan indulatokat, erkölcstelen gondolatokat, mint szinte a' napfényre jött gonosz tetteket, Isten ígéjének buzgó predikálása által irtogatni, az alvó lelkiösméretet felébresztetni, 's a' bűnöst magával megismértetni. És valyon nem talál é ezen munkájában életét keserítő ellenszegülésekre? Igenis! nincsenek ugyan már ma, Istené legyen a' dicsőség füstölgő máglyák a' hivatalukban híven eljáró Egyházi szolgák' számára, nincsenek azok' vérét szomjuhozó, 's azokat tömlőczre hányó Herodes Agripák, *) nincsenek azok' vérével engesztelhető Herodiások, kik nem nyughatnak addig, míg Keresztelő János' fejét, egy tálban előhozva, magok előtt nem látják; **) de vagynak a' lelkiésméretre beszélő Egyházi szolgákat bolondoknak nyilvánító, 's azokat magok elől elutasító Felixek és Drusillak, ***) vagynak a' tiszta erkölcsök mellett harczó lelkipásztorokat hivatalaiktól megfosztó hatalmasok, kik ezen tetteik által bánatra és keserűségre juttatván az Egyházi szolgát, sulyossá teszik annak hivatását. Neveli végre az Egyházi hivatal terhe-

*) Csel. 12. **) Mát. 14: 8. ***) Csel. 24.

it nem kis mértékben, hogy ő benne mint vallás és erkölcs tanítóban, kire mint élő példányra vagynak függesztve a' halgatók' szemei, akár-melly erkölcsi hiba elébb szembeötlik, mint a' fényes tükrön, az arra bocsátott lehellet, 's a' tiszta ruhán, a' reáesett mocsok. Kicsoda pedig az emberi gyarlóság alá vetett, 's az írásban töredékeny cserép edényhez hasonlított Egyházi szolgák közül, ki feddhetetlenségével dicsekedhetnék? Hiszen a' napban is vagynak meszelátó cső által észrevehető foltok, 's ritkán jön fel ugy a' láthatárra, hogy lemente előtt ottan ottan fellegek ne borítsák.

De vagynak az Egyházi hivatalnak eddig említett árnyék oldalai 's terhei mellett többféle kellemei is. — Mert ha fő kötelessége az Egyházi szolgának, minden igyekezetét arra fordítani, hogy a' tudományos pályán naponként előre haladjon; valyon származhatik é valahonnan szebb és állandóbb öröm, mint a' tudományok' tiszta világánál elismert tiszta igazság átlátásából? Más egyéb örömök, mint a' test a' mellyre tartoznak, mulandók 's kevés ideig tartók; és annál inkább vesztik hatásukat minél erősebbek 's minél többször ismételtetnek; de a' lélek megismert igazságból származott örömei, mint a' lélek állandók, és minthogy lelkünk tökélyesbülésre 's halhatatlanságra teremtett,

mint lelkünk, halhatatlanok azok is, és a' midőn többszörösen megújítatnak nevedik erejük 's kellemesb édességök. Bizony ha a' pogány bölcs Pythagorás hecatombéval száz ökörrrel áldozott Isteneinek, egy mértani igazság felfedezéséből származott lelkiöröme nyilvánítására: méltó dolog hogy a' vallás tiszta igazságainak elesmeréséből származott lelki örömet, melly bennünket a' tul világra nézve is megnyugtat, feljebb becsüljük a' világ minden kincseinél. Óh! érezzétek ti kik az Urnak óltára körül forgódtok, szent hivataltoknak ezen fényes oldalát, ez adjon erőt lelkeitekbe, midőn a' tudományok darabos pályáján csüggedve tántorogtok, e' nyujtsion nektek vigasztalást, midőn amaz' utolsó harczot megküzditek, hogy a' vallás tiszta igazságainak megismerésére ébredt lelki örömeiket, át viszitek az örökkévalóságba. Szebb oldalról tünteti előnkbe az Egyházi hivatalt az is, hogy az Egyházi szolgák, mint a' kik a' vallás igazságai' keresése 's vizsgálása körül forgolódni, 's a' tiszta erkölcsöket predikálni tartoznak, gyorsabban haladhatnak másoknál az erkölcsi pályán. Mert ha igaz az, hogymég álmunkban is azon gondolatok és indulatok fordulnak meg többnyire elméinkben, mellyekkel lelkünk nappal foglalatoskodott, és ha a' szívből származott könyörgés, mint az Isten 's annak tö-

kélye elismeréséből származott felséges eszmékeli foglalkozás, nemesíti az indulatokat, nem lehet máskép, hanem hogy a' vallás és erkölcs tanító, hajlandóbb legyen azon erkölcsi törvények' pontos megtartására, mellyeket hirdetni egyik fő hivatása. Valyon lehet é pedig az erkölcsi jó követéséből származott lelki örömnél valami szebb és felségesebb? Ez ama' menynevei tiszta öröm, mellyet, ki nem érzett, nincs nem is lehet képze a' menynevei boldogságról. Szép oldala van végre az Egyházi hivatalnak, ha hallgatóihoz való viszonyaiba tekintjük az Egyházi szolgát. Igen! mert valyon lehet é szebb dolog, mint az Isten ígéjének hatalmas predikálása által, behatni a' lélek belső rejtekeibe, 's ugy igazgatni az indulatokat, mint a' hatalmas teremtő a' vizek' folyásit. Lehet é felségesebb mint eloszlatni a' kétkedő' kétségeit, meggyőzni a' valláscsufolót, megszegyeníteni a' hitetlent, vigasztalni az árvát, bátorítani a' szerencsétlent 's ügyefogyottat? Lehet é lelkét emelőbb mint az erény' utjára visszavinni az erkölcsiségtől elvetemülteket, megtérésre 's bűnön való igaz bánatra indítani a' feslett éltüeket? Bizony ha még a' menyneben is öröm vagyon mint az írás szól csak egy megtérő bűnösön is, nem lehet máskép, hanem hogy anyagi örömezzetek ömöljenek el az Egyházi

szólga szívébe, midőn ezen hivatásának sikerduzs következményét szemlélheti. —

Midőn az eddig mondottak szerint előmutatám rövid vonásokban az Egyházi hivatal terheit, a' volt egyik czélom, hogy mind általában az Egyházi hivatal illő méltánylására, mind különösen diésőült nagy halottunk kitünő érdemei elismerésére annál inkább indítsalak benneteket, mellyet most már midőn az időt becses figyelmetök iránti tekintetből kímélnem kell, teljesíteni kötelességem.

Született ezen Néhai nagy tudományú férfiú, jelenlegi szomorú tiszteletünk' tárgya 1766-ban Május 7-én. T. Ns. Közép — szólnok Vármegyében keblezett Peér helységében, Néhai Ns. *Buday András* Ur, és Néhai Nemes *Tárnok Katalin* Asszony édes szüleitől. Ritka lelki tehetségei még a' fejlődő gyermeki korban a' Peéri oskolában; hol nyerte elméje első kiképeztetését, mások felett kítetszván, jó szülei' gondoskodásából, még mint gyenge gyermek, további kiképeztetés végett a' helybeli anyaiskolába küldetett. Itt nyert ő elsőbb oktatást a' felsőbb tudományokban is, ama nagy hírnű Professorok, Néhai nagy tiszteletű és tudományu Paksi Szathmári István, Hatvani István, Varjas János, és Sinai Miklós Urak vezérlésök alatt. A' kitünő tanítvány már 6-k éves De-

ák korában érdemessé tette magát arra, hogy Anyaiskolánk könyvtárának örévé tétetnék, így akarván bölcs oktatói nagyratermett elméjének tágasb mezőt nyitni a' tudományos vizsgálódásra. Végezvén pedig mások felett kitűnő előmenettel az eleibe kiszabott felsőbb tudományok pályáját, elébb a' költészeti osztály, egy év multa után pedig, az első éves Deákoknak közönséges oktatójává rendeltetett. Melly hivatalokban kimutatott szorgalma, és sikerteljes fáradozása okozták azt, hogy az iskolai pályán a' legfelsőbb fokra emelkedett, nagy haszonnal forgolódván a' rendes könyvtárnoki, Contrascrībái, és Seniori díszes hivatalokban, sőt ezen utóbbi hivatala folytatása alatt a' görög és római literatura 's közönséges történettan' nagy hírű Professorának, néhai b. e. Sinai Miklós Urnak oktatói helyét is, mindenek közmegelegedése 's méltánylásával tölté be. A' tudományosan kiképezett ifju, meg nem elegendve a' honban gyűjtött tudományos készülettel, lelke nemes tüzétől ösztönöztetve 1792-k évben meglátogatta a' külföldi tudományos intézeteket, 's Göttingában két év lefolyta alatt, gyűjtögette a' tudományok gazdag kincseit, ama nagy nevű 's máig is köztisztületben álló Heine, Spittler Schlözer és Meiszner tudós Professorok' vezetésök alatt. — Mennyire méltányolta a' Göttingai Fő iskola, az

ifju tudós' érdemeit, mutatja az, hogy ötész tudomány tanári czimmel tisztelte meg, kiadván részire ezen megtiszteltetését bizonyító szabályszerű oklevelét. Göttingát mint már koszoruzott tudós odahagyva utazási tapasztalás, 's az akkori nagy hírű tudósokkali esmeretség' megszerzhetése végett, kiutazott Hollandiába 's a' mivelt Angliába. Így jutott el Daventriában anyaiskolánk hajdani növendéke 's annak, mint szinte Nemzetünknek a' tudós külföldön dicsekedése, majd később anyaiskolánk iránti hála-ja kimutatása végett annak tettben nyilatkozó jóltévője, nagytudományu Professor Csernák, Leidában, kortársai közt első rangu philologus, 's nagytiszteletben álló Ruhnken, Oxfordban Úri nevű tudós hazánkfia esmeretségökbé 's barátságokba. Ennyi tapasztalás, esméret, és tudomány által szerzet érdemei, nem sokára illően méltányoltattak. Nem felejtve ugyan is anyaiskolánk nagy tekintetű előjárói, és igazgatói, minémű sikerrel vezérelte iskolánk növendékeit még mint növendék maga is, a' Görög és Római Litteratura, 's közönséges történettan tudományában, ezen tudományok, anyaiskolánkban ni tanítására tőle méltán sokat követelő reménnyel meghívták őtet 1794-ben, melly meghívást elfogadva, ugyan ezen évben mint közönséges rendes oktató székibe béállittatott. Mi-

ként felelt meg a' várákozásnak , sőt mikép haladta azt meg , tudják ezt azok , kik közönséges tanításait hallgatni szerencsések voltak , 's kiknek hálás szívében holtig maradandó emléket hagyott maga után , mutatja anyaiskolánknak az ő közoktatói hivatala kezdetétől fogva , 's leginkább az ő munkája 's fáradsága által történt szembe tűnő emelkedése ; bizonyítják több rendbeli , és több féle tudományokat tárgyazó , hazánkban közönségesen becsült , 's a' tudós külföldön is esmeretes tudós munkái ; tanúsítja végre az eránta nem csak honunkban , hanem a' külföldön is nyilvánított tisztelet és közbizodalom. Mert valyon nem ennek következése volt é hogy néhai hittudományi közoktató nagytiszteletű Szilágyi Gábor Urnak 1807-be történt halálával , a' következő 1808-ik évben a' Theologiai tudományok tanítói székibe állittatott , néhai nagy tiszteletű 's tudományu Esperest és Egyházkerületi Jegyző Diószegi Sámuel Urnak 1813-ban Aug. 2-án történt elhunytával pedig , ugyan azon évben , Oct. 4-én Egyházkerületi Jegyzőnek , majd később néhai Főtiszteletű Superintendens Benedek Mihály Urnak jobb létre lett átszenderültével , 1821-ben a' helybeli Ref. Szent Ekklézsia első Predikátorának , végre 1822-ben Aug. 9-én , ezen főtiszt tiszántuli Egyházkerület Superintendensének választatott.

Nem az irántai köz tiszteletet tanusítja é, hogy 1828-ban azon tudományos küldöttségnek, melly a' magyar Tudós társaság alaprajza kidolgozására megbízott, tagjává tétetett; fel állván pedig a' nevezett tudós társaság, annak tiszteletbeli tagjául kineveztetett? Végre nem tudományos érdemeinek a' tudós külföld általi méltányoltatása volt é, hogy 1817-ben a' Göttingai fő iskola' hittanári kara által, hittanári szabályszerű oklevéllel tiszteltetett meg. A' köztisztelet és bizodalom illy sokszoros nyilvánításai után, munkás és köz jóra szentelt élte alkonyán, leginkább kedves hitestársának, Nemes Ercsei Klára Asszonynak, néhai M. Turi Predikátor és Esperest nagytiszteletű és tudományu Ercsei Dániel Ur leányának; kivel 1794-be lépett házasságra, kedves társaságában kereste a' nyugalmat, de nem találá meg: mert több évi szenvedések, 's ha néha enyhült, de ismét megújult fájdalmak kísérek őt sirja szélire, mellyre eljutott folyó hó 74-én d. e. 10. órakor, átszen derülvén földi életének 76-évében a' bódog örök-ké valóságra. Ennyi érdemeket, becsültetést, 's tiszteletet aratott Egyházi férfin' elhunytát, nem méltán kesergi é a' haza, mellynek ő a' tudós külföldön díszét nevelte; nem méltán fájlalják e a' tudományok, mellyek' elömozdítása volt minden ő igyekezetinek 's törekvésinek vég-

czélja, nem méltán gyászolja é a' vallás, melynek ő benne egy igazi oszlopa dőlt ki.

De téged illet legközelebb a' bánat életbe maradt ritka hűségű hitestársa a' bődögultnak. Mert ámbár megnyugszol tudom a' gondviselésen, hogy szeretett kedves férjedet megélemedett korába szállította át a' tulvilági bődögab létre; ámbár hiszem, hogy meg vagy győzve a' felől, hogy ő reá nézve, ki annyi kint, jajt szenvedett, élte estvén a' halál valóságos jótétemény volt: nem lehet mindazáltal hogy megemlékezvén a' vele töltött számtalan bődögabb órákra, napokra és évekre, könyeket ne hullass az ő kimulásán. Nem akarom a' te bánatba merült lelkedet, kedves férjed' huzamos betegségé ideje alatt származott sebeket nagy veszteséged emlegetése által, nevelni. Csak azt mondom fájdalmad enyhítésére, hogy valamint most, ugy ezen tul is mindenkor vigasztalásodra lehet, hogy te, mit velem együtt minden jók elismernek, 's mit én ünnepélyesen nyilvánítok, ritka példája, tükre, és mustrája vagy a' házassági hűségnek, és szeretetnek; vigasztalásodra lehet, mint most ugy mindenkor, hogy te bődögult kedves férjedben, egy olyan kincset bírtál, melyért magadat méltán szerencsésnek tarthatod. A' vigasztalásnak Istene áldjon meg téged nemes lelkű nő, 's férjed' kinjai alatt kiállott, de bé-

ketűréssel hordozott szenvedéseidért, hátra lévő napjaidban, adjon neked pihenést, nyugodalmat, végre esendes és bódog kimulást.

Számos uri atyafiai rokoni, baráti esmerősei a' bódogultnak! Ti esmertétek közelebb az ő benne volt ritka tulajdonokat, ti esmertétek lelkének nemes jellemét, ti esmertétek embert szerető jó szivét, melyet olly sok vele rokonságban volt árva atyafiak gondos nevelése's ápolása által, utolsó lehelletéig nyilvánított. Maradjon fel mind végig hálás sziveitekben az ő áldott emlékezete. Legyen nektek is vigasztalástokra, hogy az ő vele volt egybeköttetéstök, a' ti mindenkor dicsekedéstök lehet; 's a' melly könyeket az ő gyászkoporsójára hullattok, legyenek azok, a' ti ő irántai hálás érzéstöknek sziveitekben mindenkor fenmaradandó emlékei.

Fő tiszteletű Egyházkerület, annak mind két rendbeli nagy érdemű Uri tagjai, a' helybeli Szent Ekklézsia' nagy tiszteletű és tudományu Lelkipásztorai, a' bódogultnak volt tiszti tarsai! 's ez anyaiskolának nagy tudományu oktatói! Ime kidölt Egyházkerületünk egyik fő oszlopa, anyaszentegyházunk erős gyámola, Szent vallásunk' buzgó hirdetője, anyaiskolánk emelkedésének mindnyájunktól elismert egyik fő eszközlője. Bizony méltó ő, hogy áldásban maradjon köztünk az ő emlékezete; mél-

tó ő, hogy nemes tettei, 's közjönak szentelt élete által, soha nem lankadó tüzet gyújtson lelkeinkben ritka példájának követésére, méltó, hogy áldjuk a' gondviselést, az ő ideigleni birtatásáért, 's kérjük a' mennyei Atyát, hogy támasszon köztünk anyaszentegyházunk, Szent vallásunk, nevelő intézeteink virágoztatására, időről időre ő hozzá hasonló oszlop embereket.

Nagy érdemű 's tekintetű Elöljárói a' helybeli szent Ekklé'siának! Azon nemes indulat, vallási buzgóság, Egyházi Szolgák iránti tisztelet, melly a' ti lelkeiteket mindenkor hevítette, nyilvánvalóvá lett közelebb is érdemteljes elhunyt hív lelki pásztortok' személye iránti gyöngédségtökben, 's kíméléstökben; nyilvánvalóvá lett jelenleg az ő halálakor, 's utolsó tisztessége' megadásakor eránta tettel bizonyított szíves részvétetökben. A' jó Isten táplálja ezentúl is lelkeitekben ezen nemes tüzet, virágoztassa időről időre ezen fényes Ekklé'siát, 's adjon ennek mindenkor, mint érdemli, tudományal, 's feddhetetlen erkölcsökkel tündöklő hív lelkipásztorokat!!

Minden rendű rangú és állapotú utolsó tiszteség tételre egybegyűlt hívek! Legyetek áldottak hátralévő napjaitokban. Éljetek vidám és örvendetes napokat. Legyen csendes és boldog ama jobb életre leendő átköltözéstök!

Te pedig porhajléka 's földi maradványa a' bődögültnek, aludd ki nagy álmodat, 's nyugodj csendesen a' földnek gyomrában, és a' benned ideiglen lakozott dicső lélek, éldelje örökké az ismeret 's erkölcsi tökély szünteleni nevedéséből származó mennyei örömeket, ama bődög hazában.

A' sirtáblán következő sorok állanak :

D. O. M. S.

Siste gradum viator,

Et quem mandatum hic terrae vides,

ESAIAM BUDAY,

Lacrimis, et pulveris exigui dignare jactu

Patria illi Péér;

Studiorum et ingenii,

Adolescentibus annis;

Nutrix Debreczen;

Maturescentibus;

Literatissimi toto orbe populi, Germani, Hollandi et Angli,

Praeceptores ac magistri:

Functus Debrecini;

Primum Professoris — Hist. prius et Lit. Gr. ac Lat.;

tum S. Theologiae — per 27 prope,

Dein totus 20 annos V. D. Ministri;

Atque una, Ecclesiarum H. C. Transtibiscanarum,

Diu Gener. Notarii,

Demum ab a. 1822, Superintendentis,

Munere.

Valetudine, cum diu prosperrima usus esset,

Ex studio et labore continenti,

Extremo quadriennio penitus prostrata;

Vita simul et morbo defunctus,

Die XIV-a mensis Julii,

A. R. S. MDCCCXLI.

Aetatis LXXVI.

Si vita reddi immortalis virtutibus posset,

Aeternum victurus;

Vel sic tamen, parte sui meliore,

Tumulo superstes,

*Vir exemplum vitae ac eruditiones ,
 Ut alterno pulcherrimo foedere ,
 Scientiam pietate , pietatem scientia ,
 Adjuvari intelligeres ;
 Doctis Idem laboribus ,
 Editis in lucem praeclarissimis ingenii fetibus ,
 Admirationem omnium , etiam exterorum ,
 Et , inter plurimos — domi forisque — ultro ei delatos ho-
 nores ,
 Novissime locum in Academia Erudit. Hungarica ,
 Perhonorificum promeritus.
 Quem talem virum ,
 Praesidium ac dulce decus suum ,
 Dum 46 amplius annis conjunctissimâ ,
 Incomparabili fide uxor ,
 Jam moestissima vidua ,
 CLARA ERCSEY ,
 Dum cognatorum ac necessariorum ,
 Piâ ac liberali amborum conjugum curâ ,
 Deficientibus prolibus ,
 Prolium instar educata ,
 Pene infinita multitudo ,
 Dum sanguinis et munerum communiione ,
 Aut amicitiae vinculis juncti ,
 Dum curarum pars et socia Ecclesia ,
 Patria denique , et politior omni humanitas ,
 Ereptum sibi lamentantur :
 Doloris ac facturae solatium habent unicum ,
 Quod tantum bonum ,
 Tandiu tenere ipsis ,
 Munere divino ,
 Concessum. —*